

Peça del Mes

Núm. 40 - 12 / 2024

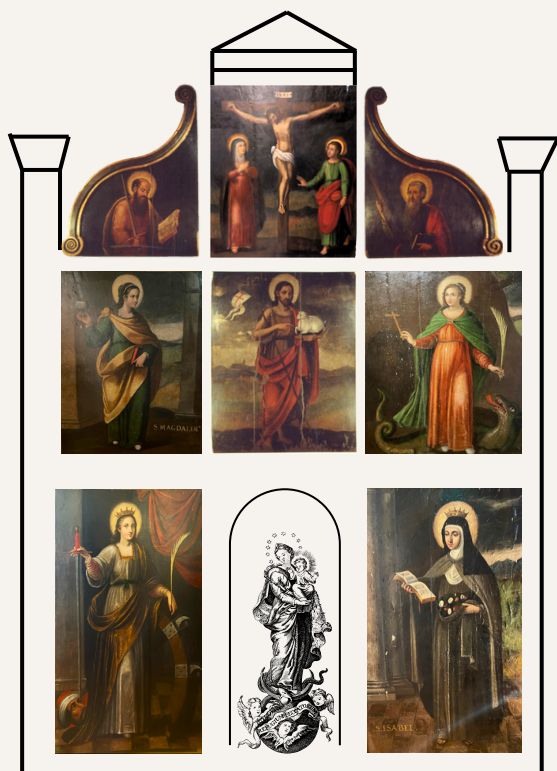

Museu de L'Hospitalet

Ajuntament de L'Hospitalet

01 Retaule de les Santes

FITXA TÈCNICA

Número de registre: H-91, H-93, H-94, H-95, H-96, H-97, H-98 i H-99

Datació: segle XVII

Autor/a: Anònim

Mesures:

Tècnica: Pintura sobre taula

Localització: L'Harmonia i reserva

DESCRIPCIÓ

Conjunt anònim que està format per vuit taules, quatre de les quals són atribuïts a Santes, un de Jesús Bon Pastor, una altra de la crucifixió de Crist i dos petites taules de Sant Pau i Sant Andreu.

A la part superior, coronant el retaule, trobem la representació de la *Crucifixió de Crist en la Creu amb la Verge i ant Joan*. Als costats, hi veiem dues petites taules en forma semicircular de *Sant Pau* i *Sant Andreu*. Just a sota, veiem al centre una taula del *Bon Pastor*, a l'esquerra la taula de *Santa Magdalena* i a la dreta *Santa Marta*. A la part inferior del retaule se situen les taules de *Santa Caterina* a l'esquerra i *Santa Isabel* a la dreta.

AMHL 831 AF 0025607 /a.Ramon Puig Gairalt
/d.Arxiu Nacional de Catalunya

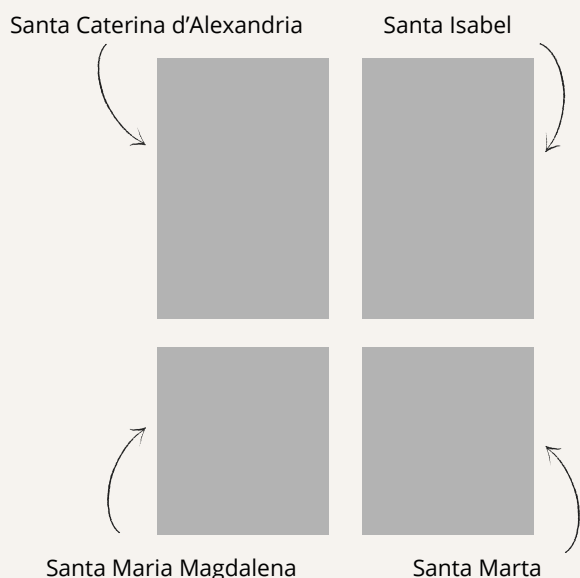
02 Context històric

Aquestes taules procedents de l'antiga església de Santa Eulàlia de Mèrida de l'Hospitalet son importants i destacables ja que formen del conjunt de les Santes, anomenat tradicionalment així per les quatre Santes que apareixen a quatre de les vuit taules: Santa Magdalena, Santa Caterina, Santa Marta i Santa Isabel. Les taules que formen aquest retaule van poder rescatar-se del conjunt que hi havia a l'església quan aquesta va ser bombardejada durant la Guerra Civil. Més tard, part del retaule va ser exposat a l'Harmonia, seu del Museu de l'Hospitalet, després de la restauració realitzada l'any 2001.

Fins l'any 2024, es creia que aquest conjunt només el formaven les quatre taules de les santes, d'aquí el nom amb el qual és conegut el conjunt. Avui dia, però, gràcies a la imatge del fons d'Antoni i Ramon Puig i Gairalt que va digitalitzar l'Arxiu Nacional de Catalunya a principis de 2024, s'ha descobert que es tracta d'un conjunt més gran. Aquest retaule el completen quatre taules més: el de la Crucifixió de Crist, el Bon pastor, Sant Pau i Sant Andreu, totes conservades al Museu de L'Hospitalet. El conjunt acompanyava l'escultura de la Verge del Roser que malhauradament no s'ha conservat. D'aquesta manera, és possible que arrel d'aquest descobriment s'hagi de tornar a batejar el conjunt com a "Retaule del Roser".

Pel que fa a l'autoria d'aquestes taules i a la seva datació, en principi s'atribueixen a dues mans o a artistes diferents dins d'un mateix taller anònim del segle XVI. Les últimes pinzellades al rostre i les mans segurament les va fer un sol artista d'aquest taller, com era habitual a l'època. A les taules de les santes en veiem dos estils. És probable que per un costat les peces de Santa Caterina i Santa Magdalena les acabés un artista i les de Santa Isabel i Santa Marta les enllestís un altre.

El descobriment de la imatge del fons Puig i Gairalt ha estat molt reveladora per conèixer finalment quina era la composició original del conjunt. Aquest mes el dediquem a difondre aquesta nova lectura de les vuit taules que s'han conservat fins a l'actualitat al Museu de L'Hospitalet.

Reconstrucció hipotètica
del retaule de les Santes
fins l'any 2024

03 Iconografia

La Crucifixió de Crist amb la Verge Maria i Sant Joan

Encapçalant el retaule, a la part superior central, la Crucifixió de Crist. Al costat esquerre trobem una figura femenina vestida amb túnica blava i aurèola, la Verge Maria. A la dreta, s'observa la figura d'un noi jove amb aurèola que probablement correspongui amb Sant Joan. Jesús, a la creu i encara sagnant, porta el cartell "INRI" (Jesús de Natzaret, rei dels jueus).

Sant Pau:

Rematant el cantó esquerre de la part superior del retaule trobem una pintura de Sant Pau de Tars. Aquest és considerat com una figura clau del desenvolupament i al predicació del cristianisme per tot l'Imperi Romà. Tradicionalment se'l representa amb el llibre que revela la seva consició de filòsof i predicador, i l'espasa, que ens recorda el seu martiri on va ser decapitat.

Sant Andreu:

A l'altre costat del coronament del restaule trobem la taula de Sant Andreu. Aquest, germà de Sant Pere, és considerat com el primer deixable en seguir a Jesús. Va predicar a la part oriental de l'Imperi Roma i fou el primer bisbe de Bizanci. A la seva representació sempre l'acompanya la creu en forma d'"X" en la qual va ser crucificat.

03 Iconografia

Jesús Bon pastor:

Al centre del retaule trobem la taula de Jesús Bon Pastor. Aquesta figura té els seus orígens en la representació pagana de l'Hermes Cristòfor o Orfeu, ambdues figures que, segons la mitologia grega, van tornar de la mort. Poc a poc, el Cristianisme va identificar a aquesta figura amb el moment en el que Jesús, segons Sant Joan, diu: "Jo soc el Bon Pastor". La iconografia que l'acompanya és l'anyell pasqual (*agnus dei*) el qual representa el sacrifici que Jesús va fer per salvar a la humanitat. També se'l representa normalment amb un bàcul de pastor que remata amb una banderola.

Santa Magdalena:

Al costat esquerre del bon pastor trobem la taula de Santa Magdalena. Segons la religió cristiana, a Maria, anomenada Magdalena ja que provenia de Magdala, se la recorda per ser una dona rica a la que Jesús va salvar de la lapidació. En agraïment, Maria Magdalena va rentar-li els peus amb llàgrimes i perfums que guardava a un flascó. Més tard, Maria Magdalena tornaria a rentar el cos de Crist amb ungüents dins del sepulcre. Se la representa normalment amb un flascó que conté perfum, tal i com veiem en aquesta pintura.

03 Iconografia

Santa Marta:

A l'altre costat del Bon Pastor hi havia la taula de Santa Marta, germana de Maria de Betània i Llätzer. Marta, la que fou amiga de Crist, protagonitza una antiga llegenda cristiana. Temps després de la mort de Jesús, Marta va arribar junt amb els seus germans a les costes de la Gàl·lia, decidida a formar el primer convent. Explica la llegenda daurada de Voràgine que un dia es va trobar enmig d'un camí un drac ferotge. La Santa va treure el símbol de la creu i, tot d'una, el drac es va tornar dòcil. Els seus atributs més característics són la creu i el drac i, a vegades, la palma que portaven els màrtirs i els primers sants.

Santa Caterina d'Alexandria:

Per sota de Santa Magdalena tenim la taula de Santa Caterina d'Alexandria. Aquesta és coneguda per ser una de les primeres cristianes. Segons la llegenda daurada, Caterina, filla d'un rei, va oposar-se a un emperador defensant la seva fe. L'emperador la va empresonar, però gràcies a la seva capacitat de persuasió, va despertar la fe cristiana en tots els soldats que la custodiaven. A causa d'això, l'emperador va decidir torturar-la amb una roda dentada, que es va trencar a l'instant abans de tocar-la. Finalment, la va decapitar. Els seus atributs són la roda dentada, sovint trencada, l'espasa que li va donar la mort i la palmeta de màrtir. També se la representa en moltes ocasions amb la corona de princesa i amb un cap als peus, el de l'emperador que va propiciar el seu assassinat.

03 Iconografia

Santa Isabel de Portugal:

L'última taula del conjunt, a la dreta de l'escultura de la Verge del Roser, tenim a Santa Isabel de Portugal. Filla del rei Pere III d'Aragó, la van fer casar amb el rei Dionís de Portugal. Aquesta reina va ser coneguda per la seva caritat i misericòrdia amb la gent pobre. Després de la mort del seu marit, va esdevenir monja i va construir un convent de monges clarisses a Coïmbra. L'atribut més característic que veiem en aquesta pintura són les flors que fan referència al "miracle de les roses". Aquest explica que un dia el rei la va sorprendre quan es dirigia a donar caritat als pobres, cosa que ell li havia prohibit. Al demanar-li que l'ensenyés l'or que portava a la faldilla, aquest es va convertir en un ram de roses. Els altres atributs que l'acompanyen són la corona, indicant que pertenyia a la reialesa, el llibre, de dona instruïda i el vestit de l'orde de clarisses en la que va formar part.

04 Bibliografía

BIBLIOGRAFIA

- MANZARBEITIA VALLE, Santiago (2012), "San Pablo", Base de datos digital de Iconografía Medieval. Universidad Complutense de Madrid. En línea [darrera consulta 02/05/2024]: <https://www.ucm.es/bdiconografiamedieval/san-pablo>
- PÉREZ LÓPEZ, Nerea (2017), "La Iconografía del Buen Pastor niño y su vinculación con la pintura barroca sevillana". Revista Laboratorio de Arte 29, pp 311-328. En línea [darrera consulta 02/05/2024]: <https://institucional.us.es/revistas/arte/29/17-Nerea%20V%20Perez.pdf>
- GARCÍA HIDALGO VILLENA, Cipriano (2019), "María Magdalena. Las vías de la creación iconográfica postridentina". Revsita Investigart. En línea [darrera consulta 02/05/2024]: <https://www.investigart.com/2019/02/05/maria-magdalena-las-vias-de-la-creacion-iconografica-postridentina/>
- MAMPEL MUÑOZ, Nuria. "Iconografía de Santa Catalina de Alejandría en la pintura valenciana del siglo XV". Fòrum de recerca, 2014, núm. 19, p. 107-123. En línea [darrera consulta 02/05/2024]: <https://repositori.uji.es/xmlui/bitstream/handle/10234/169104/Mampel.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Web El Prado, enciclopedia. En línea [darrera consulta 06/05/2024]: <https://www.museodelprado.es/aprende/enciclopedia/voz/santa-isabel-de-portugal-zurbaran/b0ae1d99-8990-434f-a703-69ac8dd34287>
- Web Arxiu Històric de L'Hospitalet. En línea [darrera consulta 06/05/2024]: <https://portalimatges.l-h.cat/fotoweb/archives/5000-Fotografies/IndexManager/AMHLAF0025607.jpg.info#c=%2Ffotoweb%2Farchives%2F5000-Fotografies%2F%3Fq%3Dsantes>

[Visita Museus en Línea](#)

05 Visita les seus del Museu

Casa Espanya

C/ Joan Pallarés, 38

Dimarts a divendres de 10 a 14 h i
de 17 a 20 h

Dissabtes i diumenges d'11 a 14 h

Dilluns i festius tancat

Accés lliure

L'Harmonia

Pl. Josep Bordonau, 6

Dimarts a divendres de 10 a 14 h i
de 17 a 20 h

Dissabtes i diumenges d'11 a 14 h

Dilluns i festius tancat

Accés lliure

Contacte

www.museul-h.cat

cultura.museu@l-h.cat

934 036 110

Amb el suport de:

Diputació
Barcelona

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura